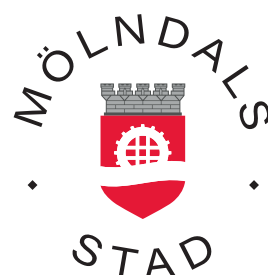

Bekämpning av invasiva växter på kommunal mark

Strategi för Mölndals stad

Styrdokument Strategi för bekämpning av invasiva växter på kommunal mark i Mölndals stad	Beslutat av Kommunfullmäktige 2022-11-30 Dnr 00282/20221.2.1.	Gäller från och med 2022-11-30
Ansvarig Tekniska förvaltningen	Gäller för Mölndals stad	Senast reviderad 2022-11-30

Strategi för bekämpning av invasiva växter på kommunal mark i Mölndals stad

Sammanfattning

I Mölndals stads förvaltningsgemensamma strategi presenteras förslag på hur kommunen ska prioritera vid behov av bekämpning av invasiva växter. I kompletterande handlingsplan beskrivs vilka metoder som kan och bör användas. Kostnader som finns kopplade till uppgiften presenteras överskådligt för att ge möjlighet till långsiktig planering och strategiska beslut. Strategin beskriver också hur kommunen på bästa sätt samordnar sitt arbete både internt och med privata fastighetsägare.

I strategin beskrivs vidare vilken lagstiftning som finns att förhålla sig till.

För att strategin och framtida insatser skall ge ett positivt resultat krävs samarbete och kompetenshöjning inom flera sektorer. Det finns därför ett behov av att se över rutiner, arbetssätt och planering inom andra verksamhetsområden än drift. Staden behöver komplettera befintliga rutiner och processer med information och kontroll om hänsyn tagits till invasiva växtarter och dess möjlighet till spridning.

Utveckling och forskning kring hantering och bekämpning av invasiva växter samt lagstiftningen kopplad till detta förändras kontinuerligt. Strategin bör därför regelbundet uppdateras efter senaste rön och hållas som ett levande dokument i kommunen. Kompletterande och ny information och råd uppdateras kontinuerligt hos Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten samt Länsstyrelsen som är ansvarig tillsynsmyndighet för invasiva arter.

Sammanfattande tabell listar de arter som Mölndals stad presenterar i den strategiska planen. Valda arter är antingen EU-listade invasiva arter med rapporterade fynd i Mölndal i Artportalen (Naturvårdsverket) under de senaste tio åren eller klassas av Naturvårdsverket som problematiska invasiva arter men som ännu ej är EU-listade.

Tabell 1

Art	EU-art	Prioritet (Artdatabanken)	Bekämpningsmål	Prioriterade miljöer
Jättebalsamin	Ja	SE (mycket hög risk)	Spridningsbegränsning	Värdefulla naturmiljöer, längs vattendrag
Jätteloka	Ja	SE (mycket hög risk)	Utrotning på lång sikt	Tätortsnära lägen, rekreationsområden, värdefulla naturmiljöer, längs vattendrag
Gul skunkkalla	Ja	SE (mycket hög risk)	Utrotning	Värdefulla fuktiga naturmiljöer, längs vattendrag
Blomsterlupin	Nej	SE (mycket hög risk)	Bekämpning av växtplatser med begränsad utbredning, spridningsbegränsning till nya platser	Bestånden följs över tid och aktiva åtgärder sätts in om växten hotar särskilt artrika eller värdefulla områden, kommunala planteringar
Kanadensiskt gullris	Nej	SE (mycket hög risk)	Bekämpning av växtplatser med begränsad utbredning. Ingen nyplantering.	Värdefulla naturmiljöer, kommunala planteringar
Parkslide	Nej	SE (mycket hög risk)	Utrotning på lång sikt. Spridningsbegränsning i väntan på fungerande bekämpningsmetoder.	Värdefulla naturmiljöer. Om bestånd av parkslide identifieras på kommunal mark följs bestånden noga och om det hotar enskilda bebyggda fastigheter sätts åtgärder in.
Vresros	Nej	SE (mycket hög risk)	Bekämpning av växtplatser med begränsad utbredning. Ingen nyplantering.	Värdefulla naturmiljöer bl.a. öppna sand-, hed- och strandmiljöer, rekreationsområden.

Staden har valt att prioritera bekämpning av invasiva växter enligt tabell 1. I figur 2 sidan 5 beskrivs hur aktuella växter riskklassificeras. Ju större förmåga en främmande art har att etablera sig och samtidigt påverka sin omgivning så att den ändrar förutsättningar negativt för inhemska arter, desto större riskutfall får den.

Innehåll

Sammanfattning	2
Tabell 1	3
Kunskaps- och informationsunderlag	5
Inledning	5
Lagstiftning	6
Ansvarsfördelning	7
Prioriteringsgrunder och valda bekämpningsmetoder	8
Inledning/syfte	8
Allmänna strategier	8
Förslag på kompletteringar av rutiner och dokument av kommunernas olika roller och ansvar	10
Samverkan	10
Uppdatering	10
Källor	11

Kunskaps- och informationsunderlag

Inledning

Vi människor har alltid flyttat växter och djur mellan kontinenter och länder. Ibland sker det avsiktligt och ibland är det av misstag. De arter som flyttats från sina naturliga miljöer till ett annat område kallas främmande arter. Det kan röra sig om växter, alger, djur, svampar eller mikroorganismer. I de allra flesta fall gör det här inget, men det finns främmande arter vars egenskaper kan orsaka mycket stora skador på naturen och för viktiga verksamheter i samhället. Det är dessa som kallas invasiva främmande arter.

Ett förändrat klimat gör det än viktigare att se till att arter som vi vet skapar problem utomlands inte kan etablera sig här, samt att de arter vi redan odlar inte får möjlighet att börja sprida sig ut i naturen.

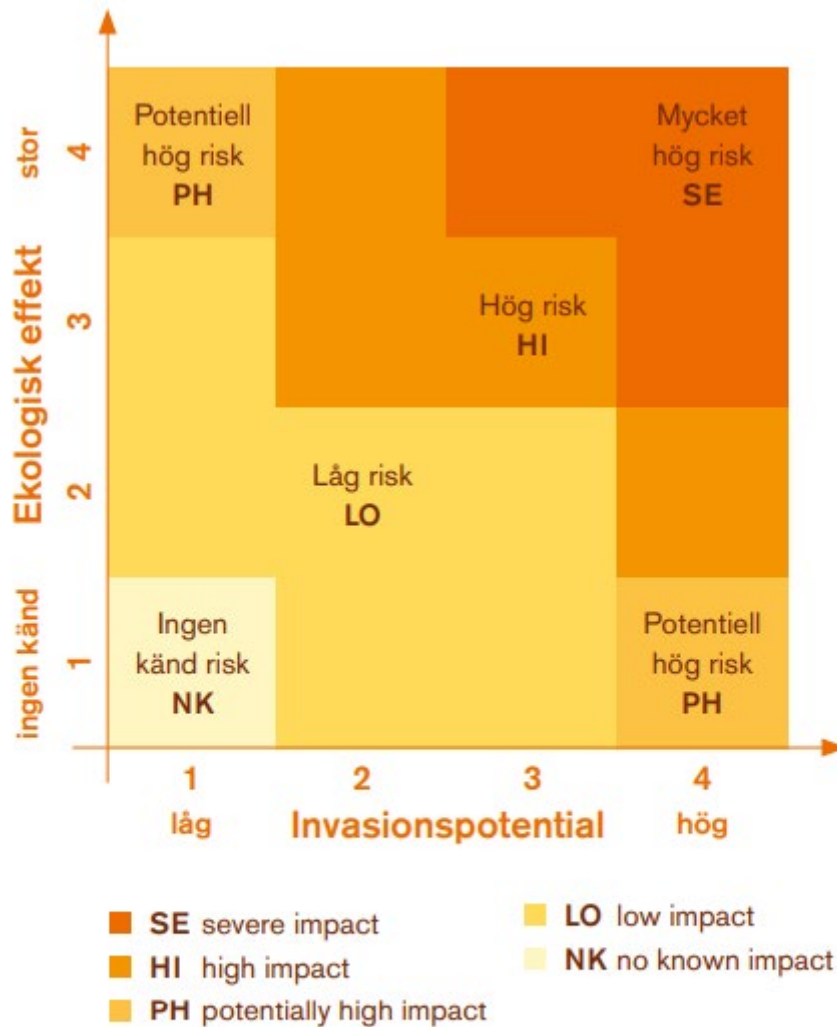
Under sommaren 2020 genomfördes i stadens regi en inventering av de invasiva arterna jätteloka, jättebalsamin, parkslide och sjögull i Mölndals stad. Inventeringen och kartläggningen var ett så kallat LONA-projekt som delfinansieras av Länsstyrelsen. Syftet med inventeringen var att få så stor kännedom som möjligt om vart växterna finns i kommunen samt deras utbredning för att sedan kunna ta fram en handlingsplan för prioritering, hantering och bekämpning av de invasiva växterna på stadens mark. Registrerade fynd rapporterades vidare in i Naturvårdsverkets databas Artportalen.

Denna strategi har tagits fram av stadsmiljöavdelningen på tekniska förvaltningen.

Avgränsning: denna strategi behandlar ej invasiva arter som ännu inte påträffats i Mölndal eller invasiva djurarter.

Mölndals stad har valt att fokusera på de växter som artdatabanken (Naturvårdsverket) identifierar som mycket hög risk eller hög risk (se figur 1) och som antingen är EU-listade invasiva arter med rapporterade fynd i Mölndal i Artportalen (Naturvårdsverket) under de senaste tio åren eller klassas av Naturvårdsverket som problematiska invasiva arter men som ännu ej är EU-listade och har en utbredning i kommunen på ett flertal ställen.

Figur 2

Figur 1. Två axlar används för att beskriva riskklassificeringens utfall. Ju större förmåga en främmande art har att etablera sig och samtidigt påverka sin omgivning så att den ändrar förutsättningar negativt för inhemska arter, desto större riskutfall får den.

Bild från: Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige -Art Databankens risklista (Strand M, Aronsson M och Svensson M 2018).

Lagstiftning

Nationell förordning om invasiva främmande arter (SFS 2018:1939) innehåller bestämmelser om invasiva främmande arter och kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av

invasiva främmande arter (EU 1143/2014).

Enligt lagstiftningen är det förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen och hålla levande listade invasiva arter. Förordningarna omfattar idag 66 arter, varav 12 arter finns i Sverige och ytterligare 8 arter förekommer sporadiskt i landet. Förordningen listar invasiva främmande arter som är av betydelse för hela EU.

I Sverige pågår ett arbete genom Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten med att ta fram en nationell förteckning över främmande arter som är av särskild betydelse för Sverige. Detta gör man för att kunna vidta åtgärder för arter som är ett problem i Sverige men som inte omfattas av EU-förteckningen. När detta arbete är klart kommer regelverket hur fastighetsägare skall hantera bekämpningen av andra arter än som idag är lagstadgat att förtydligas. I det nya regelverket är arter som blomsterlupin, parkslide och vresros under utredning. Arbetet beräknades vara klart tidigast under våren 2022.

Naturvårdsverket har också ett pågående projekt med att ta fram en specifik föreskrift angående jätteloka och jättebalsamin. Arbetet beräknades att vara färdigställt 2020 men inget nytt material finns presenterat i dagsläget.

Ansvarsfördelning

Havs- och vattenmyndigheten är enligt förordningen ansvarig myndighet för vattenlevande arter och Naturvårdsverket för landlevande arter. De ska vägleda Länsstyrelsen, andra myndigheter och aktörer i samhället i tillämpning av förordningar, lagar och regler som rör invasiva främmande arter. De ska också ta fram kunskapsunderlag, utföra riskbedömningar, vidta åtgärder om arters spridningsvägar och upprätta övervakningssystem, samt anmäla och informera när en invasiv art upptäcks.

Länsstyrelsen är ansvariga för att bekämpning av invasiva främmande arter utförs och kan som tillsynsmyndighet ställa krav på markägare att utrota, hantera och återställa.

Kommunen som markägare är ansvariga för hantering och bekämpning av invasiva främmande arter inom sitt markinnehav i enhetlighet med lagstiftningen.

I Mölndal finns tre olika markförvaltare. Tekniska förvaltningen som förvaltar kommunal allmän plats, Stadsledningsförvaltningen som förvaltar bebyggd kvartersmark och Stadsbyggnadsförvaltningen som är förvaltare för övrig kommunal (ej bebyggd) mark. Inom dessa förvaltarområden finns ytterligare fördelning via interna kommunala avtal, det är dock alltid markförvaltaren som ansvarar för drift, underhåll och framtida strategier för aktuell mark.

Miljöförvaltningen ansvarar för information till medborgare gällande hur man kan/bör hantera invasiva växter som fastighetsägare.

Kommunen är också ansvarig för avfallshantering och att avfallet från invasiva främmande växter hanteras på rätt sätt och inte blir en spridningskälla. I Mölndals stad ligger ansvaret för avfallshanteringen och utvecklingen av detta på tekniska förvaltningen, avdelning Återvinning och avfall. Avfall från hantering av invasiva växter på kommunal mark är verksamhetsavfall och kostnaden tas av verksamhetsutövaren.

Alla fastighetsägare i kommunen ansvarar för och har skyldighet att följa regler och förordningar kopplade till invasiva arter. Det gäller kommunen såväl som andra fastighetsägare och villaägare.

Prioriteringsgrunder och valda bekämpningsmetoder

Inledning/syfte

Kommunen har idag en aktuell bild om hur utbredningen av bland annat parkslide, jättebalsamin och gul skunkkalla ser ut. Kommuninvånare och anställda använder sig av Artportalen (del av Artdatabanken) och rapporterar regelbundet fynd av eventuellt nya bestånd. Mölndals stad har också byggt upp ett eget digitalt kartlager där nya fynd rapporteras. Kartlagaret som finns i stadens kartverktyg Spatial map samkörs regelbundet med Artportalen.

Strategin ska beskriva och vara ett stöd för kommunens tjänstepersoner i beslut om när och hur man skall prioritera bekämpning av invasiva växter, vid planering av och intill ytor där det finns invasiva arter samt vid planering av schaktarbeten. I dokumentet beskrivs också vilka metoder som bör användas när kommunen väljer att göra en insats.

Bekämpningsåtgärder är resurskrävande och är och kommer att vara en ekonomiskt betungande post för markförvaltaren. Ofta krävs också samordningsinsatser med intilliggande markägare för att vald insats skall ge maximal effekt.

Allmänna strategier

Vid val av prioritering och bekämpningsmetod finns det många faktorer som behövs tas hänsyn till:

- Vilka förutsättningar råder på platsen för beståndet?
- Vad finns det för möjlighet att transportera maskiner, verktyg och avfall till och

från platsen?

- Finns det aktiva spridningsvägar intill beståndet som tex vattendrag?

Vid val av insatser finns tre olika strategier att välja mellan:

- Utrota arten, gäller arter som är upptagna på EU-förordningen
- Stoppa eller begränsa artens spridning, gäller arter som redan idag har en stor spridning i kommunen. Att begränsa spridningen blir ett första steg. Risken för skador på den biologiska mångfalden minskas och man underlättar också ett framtida eventuellt arbete gällande potentiell utrotning.
- Minimera artens skadeverkningar, lokalt i områden där växten utgör risk mot lokala ekosystem med höga naturvärden, rekreation eller friluftsliv eller där djur och människor till exempel tätortsnära ofta vistas.

Det finns även invasiva växter som ännu inte etablerat sig i kommunen men där eventuell framtida etablering bör hållas under uppsikt.

I och med att invasiva arter kan ses som en mycket stor miljöbelastning i sig genom sin påverkan på ekosystemen bör det i specifika fall vara en mindre miljöbelastning att använda kemiska bekämpningsmedel. I första hand ska kemiska bekämpningsmedel undvikas. Om det ändå krävs ska bekämpningsmedel användas i enlighet med gällande lagstiftning och nödvändiga tillstånd ska vara inhämtade.

Det enda idag tillåtna ämne som har visat sig ha effekt på tex parkslide är glyfosat. Enligt bekämpningsmedelsförordningen är det krav på tillstånd för att yrkesmässigt använda växtskyddsmedel vid yrkesmässig utövning. Från och med den 1 oktober 2021 är det inte längre tillåtet att använda glyfosat på:

- skolgårdar eller gårdar till förskolor eller på lekplatser som allmänheten har tillträde till
- i parker, trädgårdar eller andra områden som i första hand är avsedda att vara rekreationsområden som allmänheten har tillträde till
- inom koloniträdgårdsområden eller i växthus som inte används yrkesmässigt
- tomtmark för bostadshus eller på krukväxter i hemträdgårdsmiljö.

Förslag på kompletteringar av rutiner och dokument av kommunernas olika roller och ansvar

Som förvaltare och exploatör av kommunens mark är det av vikt att hänsyn tas till eventuella invasiva arter redan i planeringsskedet. Även vid avfallshantering och utveckling av metoder behöver aspekten om hantering av invasiva arter tas med i planeringen. Respektive förvaltare och uppdragsägare behöver göra en översyn av aktuella dokument och rutiner och lägga in hanteringen av invasiva arter i processen.

- Detaljplanering
- Markförvärv och /eller markförsäljning
- Markarbeten
- Schakthantering
- Masshantering
- Förvaltning och skötsel

Samverkan

Samverkan mellan olika aktörer är en förutsättning för effektiv bekämpning av invasiva arter, eftersom arter sprider sig över områden som kan beröra flera fastighetsägare. Om en invasiv art förekommer exempelvis längs ett vattendrag är det av stor vikt att arten bekämpas i hela vattendraget och dess tillrinningsområden för att bekämpningsarbetet inte ska vara ogjort.

Kommunen bör som stor markägare och sakkunnig leda samverkansarbetet gällande bekämpning och hantering av invasiva växter. Ansvaret för detta ligger på Stadsbyggnadsförvaltningen/MEX som hanterar kommunens ägande av fastigheter.

Berörda parter i samverkansarbetet är Mölndals stad, kringliggande kommuner, i kommunen verksamma mark- och skötselentreprenörer samt privata fastighetsägare.

Uppdatering

Utveckling och forskning kring hantering och bekämpning av invasiva växter samt lagstiftningen kopplad till detta förändras kontinuerligt. Strategin bör därför regelbundet uppdateras efter senaste rön och hållas som ett levande dokument i kommunen.

Sammanställande och huvudansvarig för strategin är MEX och arbetet görs tillsammans med övriga markförvaltare i staden. Uppdatering bör ske en gång per mandatperiod.

Källor

Artportalen (2020)

SLU Artdatabanken – ett kunskapscentrum för arter och naturtyper

Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige

Naturvårdsverket (2008) ”Nationell strategi och handlingsplan för främmande arter och genotyper”, Rapport, 5910.

Naturvårdsverkets metodkatalog (2019) Metodkatalog för bekämpning av invasiva främmande växter.

Naturvårdsverket och Hav och Vattenmyndigheten (2019) Handlingsplan mot spridningsvägar för invasiva främmande arter.

Naturvårdsverket (2021) Kommunens arbete med invasiva växtarter